

«ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ»

Політанська Тетяна Анатоліївна

Процес становлення та формування особистості, виховання громадянина - одвічне завдання теорії і практики виховання. У різні історичні часи, залежно від тих, чи інших умов та обставин суспільного буття вирішувалось воно по різному, оскільки поняття громадянськості дуже нестабільне, його основні характеристики залежать від державного укладу та соціальної структури суспільства. Такий взаємозв'язок призводить до того, що на кожному етапі розвитку суспільства поняття „громадянське виховання” розглядалось по різному.

Після здобуття Україною незалежності в 1991 році розпочався новий етап розвитку українського суспільства. Україна стала суверенною демократичною державою, почалися радикальні реформи. Нова історична доба, ставить завдання сформувати громадянина цієї держави. Теоретико-методологічні та правові засади громадянського виховання молоді містяться у таких основоположних документах, як Конституція України, Закони України „Про загальну середню освіту”, „Про дошкільну освіту”, Указ Президента України „Про Національну доктрину розвитку освіти” та інших. Цими документами визначено, що стратегічне завдання громадянської освіти полягає у вихованні в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадянського обов'язку на основі національних та загальнолюдських цінностей, утвердження якостей громадянина-патріота України, розвитку культурного і творчого потенціалу нашого народу, тому необхідно розглянути сучасні підходи до громадянського виховання та громадянськості, як особистісної якості.

Становлення людини як особистості не можливе якщо вона немає громадянського бачення світу. Індійський поет Р. Тагор писав: "Чим яскравіше виявляє себе індивідуальність, тим більше спрямовується вона до об'єднання зі

всім суцям". Таким чином, формування людини як особистості поза межами громадянського суспільства неможливо. Громадянське виховання - це процес становлення такої інтегрованої якості особистості, яка, з одного боку, викликає в людини відчуття моральної, соціальної, політичної та юридичної захищеності й дієздатності, а з іншого - налаштовує на захист загальнолюдських демократичних цінностей, викликає бажання бачити в ній уособлення загальнолюдських ідеалів певним чином завдяки власній співучасті в цьому процесі.

В розвинених країнах світу в основі громадянського виховання лежать правовий та політичний аспекти. Характерною ж особливістю вітчизняної системи громадянського виховання сьогодні є відсутність достатньої правової, юридичної бази або ж її недієздатність, вона основана головним чином на морально-етичних засадах.

Визначальними рисами громадянської культури є патріотизм, правосвідомість, моральність, політична освіченість.

Що вкладається в поняття патріотизму? Це насамперед глибинне почуття прив'язаності й любові до того місця, де людина народилася і провела своє дитинство. Гадаю, що ця любов покликана бути діяльною. За умов виховання громадянської культури вона не обмежується тим, що до кінця свого життя людина носить у глибині своєї душі "портретик" свого народу. Вона формує почуття відповідальності за ту землю, де народилася, перед усім світом, а головне, перед самим собою. О.І.Герцен писав: „Людина не може відмовитися від участі в людському діянні, яке здійснюється біля неї, вона повинна діяти у своєму місці, у своєму часі - у цьому її всесвітнє покликання”.

Виділяють два поняття патріотизму - конституційний та етнонаціональний. Конституційний пов'язаний із дотриманням конституційних вимог держави. Етнонаціональний в своїй основі має бажання утвердити власну самоцінність як представника держави.

Правосвідомість - сукупність правових поглядів підростаючої особистості, що пов'язані з усвідомленням власних прав, свобод, обов'язків, ставлення до

законів та інститутів державної влади. У процесі виховання громадянської культури важливо, щоб учні правильно зрозуміли співвідношення між свободою, правами та обов'язками. Природа свободи така, що особистість не може користуватися нею для власного неконтрольованого життя. Свобода виступає як передумова прав і обов'язків людини. "Справжня свобода накладає й обов'язки, - писав Г.Ващенко, - і чим більша перша, тим більші й другі" .

Велике значення у вихованні правосвідомості учнів пов'язане із засвоєнням системи знань з питань держави й права, зокрема, із таких його складових, як: державне, адміністративне, трудове, громадянське, сімейне, кримінальне право та ін. Основою для формування правової свідомості є низка державних та міжнародних документів. Серед них найважливіші: Конституція України як Основний Закон Держави і суспільства, Закон України " Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" (1998), Закон України "Про загальну середню освіту " (1999), "Конвенція про права дитини прийнята Асоціацією ООН у 1989 році й ратифікована Верховною Радою України в 1991 році, "Резолюція з прав людини" (1989), рекомендації ЮНЕСКО "Про виховання в дусі миру " (1974) та ін.

Спираючись на формування високої правосвідомості підростаючих громадян, держава повинна створити умови для соціального становлення та розвитку молоді, які ґрунтуються на визначених Законом України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" принципах:

- 1) поваги до загальнолюдських цінностей, прав людини і народів, історичних, культурних, національних особливостей України, її природи;
- 2) безпосередньої участі молоді (громадян віком від 15 до 28 років) у формуванні й реалізації політики та програм, що стосуються суспільства взагалі та молоді зокрема;
- 3) врахування потреб молоді, співвіднесення їхньої реалізації з економічними можливостями держави;
- 4) доступності для кожного молодого громадянина соціальних послуг і рівності правових гарантій;

5) відповідальності держави за створення умов щодо саморозвитку і самореалізації молоді;

6) єдності зусиль держави, всіх верств суспільства, політичних і громадських організацій, підприємств, організацій, установ та громадян у справі соціального становлення та розвитку молоді;

7) відповідальності кожного молодого громадянина перед суспільством і державою за дотримання Конституції та законодавства України. Формування правосвідомості тісно пов'язане з формуванням політичної культури.

Головна мета громадянського виховання на сучасному етапі - виховання громадянина, що живе у демократичній державі, провідною особистісною якістю якого має стати громадянськість. Такий громадянин повинен мати певні знання (про права людини, про державу тощо), вміння (критично мислити, аналізувати, співпрацювати з іншими людьми та інше), цінності (повага до прав інших людей, толерантність, компромісність і т.д.), а також бажання приймати участь у суспільному житті країни.

Громадянське виховання має сформувати стійкі навички до поваги закону та суспільства, і в той же час - розвивати ініціативу, відповідальність, вміння користуватись особистими свободами. Воно має формувати повагу до інших людей, терпимість до протилежної точки зору, вчити правилам суспільної політики.

Узагальнюючи, ми можемо сказати, що громадянське виховання слід розглядати як систему цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість, з метою формування основ правової, моральної та патріотичної культури, а також виховання кращих громадянських якостей.

Вивчення зазначеного питання дає підстави зробити висновок про те, що становлення ідей громадянського виховання має глибоку історію і являє собою складний процес взаємодії людини та держави. В історії розвитку теорії та практики громадянського виховання його цілі та задачі були неоднозначними, визначались умовами розвитку суспільства, його

моральними цінностями, специфікою політичного строю та ін. Але на кожному етапі головною метою громадянського виховання було досягнення певного результату: виховання громадянина, певних громадянських якостей.

Література

1. Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. - К. : Либідь, 1994
2. Сковорода Г. Повне зібрання творів : у 2 т. /Г. Сковорода. - Т. 1. - К. : Наукова думка, 1973.
3. Ушинський К. Про народність у громадському вихованні: Рідне слово / К. Ушинський // Вибр. пед. твори : в 2 т. - К. : Либідь, 1983. - Т. 1.
4. Вишневський О. На шляху реформ. Актуальні питання сучасної української освіти та змісту виховання. Вибрані науково- публіцистичні праці / О. Вишневський. - Дрогобич : Коло, 2005.
5. Сухомлинська О. Громадянське виховання: спадщина і сучасність / О. Сухомлинська // Упр. освітою. - 2005. - № 2
6. Нікітін А. Соціальне простір особистості// Проблеми політико-правової соціалізації школярів.- М, 1997.